

Reactie van DOK Delft op de Bibliotheekwet

1. Decentraal georganiseerd en centraal aangestuurd : een spagaat voor de lokale bibliotheek?

De kracht van het Nederlandse bibliotheekstelsel ligt in het in de samenwerking van de lokale bibliotheken. De wet beoogt deze netwerkstructuur te versterken.

De decentrale verantwoordelijkheid voor het lokale bibliotheekwerk ligt bij de gemeente, de stelselverantwoordelijkheid voor het netwerk gaat naar het Rijk. De Koninklijke Bibliotheek krijgt hiertoe een centrale en op onderdelen zelfs bepalende rol.

De verantwoordelijkheid voor de fysieke bibliotheek blijft echter liggen bij de lokale overheden. Er staat in de toelichting (art. 5, blz. 28) dat de verschillende overheden moeten bevorderen dat een door hen bekostigde openbare bibliotheek-voorziening aan de verplichtingen van de wet voldoet.

Helaas wordt *niet* iedere gemeente verplicht tot een bepaalde minimumbijdrage aan het bibliotheeknetwerk bv. naar rato van inwonersaantallen. Er is zelfs *niet* opgenomen dat iedere gemeente verplicht is een bibliotheekvoorziening in stand te houden. Er blijft erg veel ruimte voor gemeentes om lokale keuzes te maken in bekostigingsniveau. Dit staat haaks op het gewenste sterke netwerk van fysieke bibliotheken en een evenredige bijdrage daaraan vanuit de lokale overheden.

Dat kan lokale bibliotheken in een ongemakkelijke spagaat brengen. Enerzijds dienen bibliotheken te voldoen aan de netwerkverplichtingen en de landelijk bepaalde uniforme werkwijze, anderzijds hebben zij te maken met lokale resultaatverplichtingen, plaatselijke politieke agenda's en ongelijke subsidiestromen.

Terwijl bibliotheken zich eerst en vooral moeten richten op de behoefte en wensen hun gebruikers en leden.

2. Fysiek en digitaal: één geheel voor de klant

De fysieke en digitale bibliotheek zijn een onverbreekelijke twee-eenheid.

De meerwaarde is te vinden in het wederzijds versterken en aanvullen van fysieke en digitale dienstverlening en collecties.

Voor wederzijdse ondersteuning en promotie is het van groot belang dat het lidmaatschap van de digitale én de lokale bibliotheek aan elkaar gekoppeld worden.

Het is raar dat lokale bibliotheken eenzijdig aan "koppelverkoop" moeten doen, in de zin van een automatische inschrijving van alle leden bij de digitale bibliotheek. (Toelichting art.14, blz. 32)

Immers: de lokale bibliotheken dragen gezamenlijk bij aan de opbouw van de landelijke digitale collectie.

Vanuit de klant bezien is het handig om éénmaal lid te worden en vervolgens toegang te hebben tot alle mogelijkheden. Dit pleit voor een nationale bibliotheekpas, en een digitale inschrijfmogelijkheid bij de lokale bibliotheken. Geïnteresseerden kunnen voor inschrijving op postcode doorgelinkt worden met de website van de bibliotheek in hun woongebied.

Voor leden die zich alleen bij de digitale bibliotheek aanmelden zónder een koppeling aan een lidmaatschap bij de fysieke bibliotheek, wordt de bibliotheek gereduceerd tot enkel een leenfaciliteit. Dit ondergraaft de ledenbestanden, functie en bereik van lokale bibliotheken. De toelichting op de wet benoemt belangrijke functies van lokale bibliotheken op het terrein van educatie en promotie van het Nederlandse literatuur. Dan moeten de lokale bibliotheken ook de digitale lezers in hun werkgebied kunnen bereiken met hun aanbod op het gebied van leesbevordering, literaire activiteiten en educatietaken.

3. Jeugdcontributie: waarom niet?

DOK Delft is een van de weinige bibliotheken die jeugdcontributie vraagt.

Deelname voor kinderen van minder draagkrachtige ouders (tot 130 % bijstandsniveau) is geborgd via de Delftpas, waarmee zij gratis lid kunnen worden.

Onze ervaring is dat ouders geen problemen hebben met het schappelijke tarief van € 10,- per jaar, en de kwaliteit van de jeugdbibliotheek waarderen. De klant wil tegenwoordig meer dan alleen maar boeken lenen. DOK investeert naast de collectie flink in educatie, en in een prettige verblijfskwaliteit: naast lezen, voorlezen, luisteren en kijken is er ook altijd iets te doen of beleven voor de kinderen. Ouders en grootouders ervaren een bezoek aan DOK als een investering in de ontwikkeling van hun kinderen én als een leuk uitje. Ze vinden het over het algemeen vanzelfsprekend dat zij daar een kleine bijdrage voor betalen.

DOK wil ook onder de nieuwe bibliotheekwet de mogelijkheid behouden om in overleg met de Gemeente jeugdcontributie te blijven vragen.

4. Collectie

Vanuit de gedachte dat de landelijke digitale bibliotheek qua collectie in feite gefinancierd wordt uit collectiebudget van de openbare bibliotheken, en in synergie met de fysieke collecties moet functioneren, moet de inkoop van E-content daarom de verantwoordelijkheid zijn voor de gezamenlijke openbare bibliotheken: de KB heeft daarbij een faciliterende en coördinerende rol.

De klant centraal: het daadwerkelijke gebruik door leden moet leidend zijn voor het in omvang verminderen van fysieke collecties en de opbouw van het digitale titelaanbod. Het te halen tempo in het verkrijgen van toestemming van uitgevers en de opbouw van de digitale bibliotheek is nog onzeker. Ook is nog niet duidelijk hoe snel en in hoeverre lezers overstappen van fysiek naar digital lezen.

Lezers forceren richting digitaal lezen door vroegtijdig het fysieke aanbod te verwijderen, kan veel weerstand oproepen. En daardoor zorgen voor klantenverlies voor zowel de lokale als de digitale bibliotheek. Het is beter om een aantrekkelijk aanbod neer te zetten en gezamenlijk uit te dragen. En vervolgens de beide collecties in omvang aan te passen op basis van het veranderende leengedrag van de leners.

De uitname aan gelden uit het VNG-gemeentefonds dient gelabeld te zijn voor besteding aan

collectie. Indien er onvoldoende E-books aangekocht (kunnen) worden door beperkte vrijgave van titels door uitgevers, dan dient de uitname van gelden evenredig lager te zijn.

Het op te stellen collectieplan geeft de kaders voor de collecties, ook van de lokale bibliotheken (toelichting art. 9, blz. 30), dit zou gaan om “in procedureel opzicht en niet inhoudelijk”; het biedt een kader voor het beheer en de samenstelling van de collectie van een voorziening.

De kaders kunnen dus bijvoorbeeld bepalen welke collectieonderdelen wel en niet, en in welke omvang in een lokale bibliotheek geboden moeten worden. Dat is toch best inhoudelijk!

Een garantie op beleidsruimte om de lokale collectie af te stemmen op de lokale vraag is voor ons van belang. De lokale bibliotheek moet zelf zijn collectieprofiel kunnen bepalen, dit kan niet eenzijdig noch uniform opgelegd worden. Sommige gemeentes wijken behoorlijk af van gemiddelden. In Delft bv. hebben wij in vergelijking met steden van onze omvang een relatief grote groep hoog opgeleiden, en relatief groot contingent 15-25 jarigen, en een groot aandeel mannen en/of Engelstaligen door de aanwezigheid van de TU en veel expats.

Als richtlijn voor de te stellen kaders zou ik graag een opmerking zien in de trant van “lokaal wat lokaal kan, regionaal of landelijk wat beter in samenwerkingsverbanden uitgevoerd kan worden”. Er moet wel oog blijven voor een onderscheid tussen welk aanbod aan diensten de klant dichtbij moet kunnen blijven gebruiken, en welke diensten prima van grotere afstand c.q. digitaal geleverd kunnen worden.

5. Het centraal verzamelen van gegevens over gebruik

Lokale bibliotheken moeten gegevens aan gaan leveren over de voorziening, personeel en gebruikers. Het ministerie wil dit gebruiken voor beleidsontwikkeling. Mede ter beoordeling van een goede besteding van publieke middelen.

Dit staat haaks op de eerdere uitspraken dat de lokale bibliotheken eerst en vooral de verantwoordelijkheden van gemeentes zijn. Lokale bibliotheken worden lokaal gefinancierd en leggen lokaal verantwoording af aan hun Gemeente.

6. Innovatie

De innovatie voor fysieke bibliotheken wordt erg bij de provincie neergelegd.

Innovatie en productontwikkeling kan juist goed lokaal gebeuren, dicht bij de klant.

Er moet ruimte blijven voor lokale bibliotheken om te innoveren en producten te ontwikkelen, zelfstandig of in onderlinge samenwerking. Tevens is een actieve deelname aan pilots door lokale bibliotheken gewenst.

7. De maatschappelijke functie van bibliotheken

De volgende functies worden benoemd:

1. Kennis en informatie via uitleenfunctie (***waarom alleen via uitleenfunctie?: dit a.u.b. laten vervallen!***)
2. Mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie

3. Bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur
4. Het laten kennismaken met kunst en cultuur
5. Plaats voor ontmoeting en debat

De wet benoemt de eerste drie als kern voor bibliotheekwerk.

De laatste twee zijn “daarvan afgeleid”.

Het is een gemiste kans om de sociale, culturele en maatschappelijke functies van bibliotheken niet als een logisch onderdeel van het bibliotheekwerk te benoemen.

In de ogen van de bibliotheekgebruikers vormen de sociale en culturele functies juist een onmisbaar onderdeel van de bibliotheek. Met name de door beleidsmakers vaak onderschatte ontmoetingsfunctie is van onmisbaar belang in een stad, voor sociale cohesie en voor sociale activering en betrokkenheid van inwoners in de gemeenschap.